

NÁVRH NA VEDECKÝ SYSTÉM PREPISU Z ARABČINY PODĽA SPISOVNEJ NORMY A ČIASTOČNÚ VOKALIZÁCIU¹

3. DIEL ČIASTOČNÁ VOKALIZÁCIA

Mária Lacináková

*Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Bratislava*

LACINÁKOVÁ, Mária: Proposal for Scientific System of Transcription of Arabic into Slovak According to the Standard Norm and for Partial Vocalisation. Part 3: Partial Vocalisation. *Slovak Language*, 2021, Vol. 86, No. 3, pp. 279 – 291.

Abstract: This paper is the third part of the three part's study presenting recommendations for the transcription of Arabic texts into Latin script in Slovak scientific – mainly linguistic works, based on the author's own experience. When transcribing Arabic words into a different sign system for the purposes of such works, one often considers it useful that their transcribed forms be accompanied by the original ones. In most Arabic texts, orthographic and orthoepic signs are usually not written. The system of partial vocalization of Arabic texts suggested here (for the cases where it is needed or helpful) was mainly inspired by the author's own experience with the problems stemming from a lack of such a system, which would (and hopefully will) enhance the work of an editor, linguist, as well as that of a teacher of Arabic concerning its written form.

Key words: vocalisation, vowels, consonants, orthoepy, orthography, signs, pause

ÚVOD

Výraz *vokalizácia* má viacero významov. SCS² ho definuje ako „zmenu hlásky na samohlásku (vokál)“ alebo „vkladanie samohlásky (vokálu) medzi spoluhlásky (konsonanty) al. pripájanie samohlásky k spoluhláske“, alebo „náležité tvorenie a vyslovovanie samohlások (vokálov) pri speve“.³ Zatiaľ čo významy známe v našom prostredí sa týkajú (prevažne dlhodobjších) hláskových procesov pri vývoji jazyka

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0611/20 *Arabský jazykovedný systém, odchýlky od spisovnej normy a tematické špecifiká vo vybraných rukopisných textoch*. Srdečne ďakujem PhDr. Sibyle Mislovičovej, vedeckej tajomníčke Jazykovedného ústavu Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied, za odborné rady v otázkach slovenskej jazykovedy.

² Zoznam značiek a skratiek je na s. 281.

³ Významy uvedené v KSSJ, SSJ a VSCS (s. 1163) možno zahrnúť do horeuvedených.

na zjednodušenie výslovnosti alebo cielenej artikuláčnej umeleckej činnosti, v arabistike tento pojem zahŕňa aj čisto grafickú záležitosť. V arabskom písme totiž na rozdiel od latinky nie je bežné zapisovať krátke samohlásky (j. č. *ḥaraka*, dosl. „pohyb“⁴) a v istých prípadoch ani dlhé, ba ani niektoré znaky znázorňujúce spoluhláskovú kvalitu (výnimkou je Korán,⁵ niektoré náboženské, vedecké, detské a učebné texty), a tak sa tento výraz využíva aj vo význame zapisovania všetkých ortografických a ortoepických znakov, ktoré v písmennom základe arabského textu chýbajú, ako aj samotnej zostavy hlások nimi vyjadrenej/vyjadriteľnej v konkrétnom texte,⁶ aj keď to nie je celkom presné, keďže zahŕňajú aj znaky pre spoluhlásky či obmenu ich akosti.⁷

Obvyklá neprítomnosť vokalizácie môže vzbudzovať dojem jednoduchosti,⁸ ale aj spôsobovať značnú nejasnosť či viacvýznamovosť, preto je jej doplnenie niekedy priam žiaduce. Na správne pochopenie textu treba prinajmenšom v základoch poznať jeho správnu (aj) samohláskovú štruktúru, lebo tá má veľmi často vplyv na význam. Na druhej strane, v istých prípadoch (napr. v niektorých slovách či typoch morféme) jej zaznačovanie na zamedzenie nejasnosti nie je nutné, lebo daný písmenný základ má len jednu možnosť vokalizácie. Preto – zohľadňujúc „nadbytočnosť“ istých znakov aj užitočnosť iných – ako pomôcku k zostavovaniu arabistických prác navrhujeme systém čiastočnej vokalizácie, ktorý možno využiť (či si pre vlastné práce pozmeniť) v prípade potreby/vhodnosti znázornenia (aj) samohláskovej štruktúry priamo v arabskom texte.⁹

Myšlienka čiastočnej vokalizácie nie je nová. Pri vlastnom štúdiu spôsobov vydávania arabských (náboženských) textov v Káhire si autorka všimla uvedomelé neúplné vokalizovanie textu na kritické vydanie, v ktorom však nenachádzala systém (prípadne nebol dôsledne dodržiavaný); mohlo by sa označiť za pocitové.¹⁰ Pri príprave z veľkej časti jazykovednej publikácie s vlastnými arabskými textami

⁴ Pod názvom si možno predstaviť „pohyb“ k jej zvuku od zvuku spoluhlásky, po ktorej nasleduje {v spisovnej arabčine sa slová nemôžu začínať samohláskou (Jesry, 2009, s. 387 – 389); tie, ktoré nám tak znejú, sa začínajú *hamzou* (↑1. diel: 2)}.

⁵ Ani zápisy Koránu sa spočiatku nevokalizovali. Ani jeho kánonická ^عUṭmánova redakcia z 50. rokov 7. storočia n. l. ešte ortografické a ortoepické znaky neobsahovala, ba i niektoré diakritické znamienka na rozlíšenie písmen pôvodne znázorňujúcich viacero spoluhlások sa do nej doplnili až neskôr. Poskytovala tak veľké množstvo možností čítania, z ktorých sa v 10. storočí vybralo sedem zachovaných uznávanými recitátormi; tzv. „sedem čítaní“ (*al-qirá'ātu s-sabʿ*) – tie sa ustanovili za záväzné (Paret, 2004; Shah, 2009, s. 4 – 5; Gažáková – Pauliny, 2013, s. 102 – 103; Zemánek, 2007, s. 137 – 138).

⁶ Podobne ako môže jeho arabský náprotivok (↓1) označovať nielen danú činnosť, ale aj jej výsledok (Rosenhouse, 2009, s. 660).

⁷ ↓1.

⁸ Netreba ju písať – čo hlavne pre študentov neraz znamená, že ju netreba ani poznať...

⁹ Týmto systémom sa zároveň riadi vokalizácia arabských znení príkladov v predošlých dvoch dieloch tejto štúdie (Lacináková, 2021a; Lacináková, 2021b).

¹⁰ Pri osobných konzultáciách s egyptským kodikológom Aḥmadom Džum'om (2014) na účely dizertačnej práce (v ktorej bola takáto vokalizácia ponechaná) (Lacináková, 2016, s. 125 – 140, 142).

aj metatextami (Lacináková, 2022) najprv zvolila rovnaký postup, no s úmyslom záverečného prehodnotenia a systematizácie na základe všetkých čiastkových problémov, ktoré ju pri nej čakali, čo prispelo aj k vzniku tu predloženého textu.

Prepis príkladových arabských slov do latinky sa riadi systémom opísaným v ↑1. diele.

Zoznam značiek a skratiek, ktoré nie sú uvedené v slovníkoch slovenského jazyka ani v predošlých dieloch tejto štúdie (Lacináková, 2021a, s. 39 – 40; Lacináková, 2021b, s. 175 – 176) alebo zastupujú niektoré z použitých zdrojov:

čin.	činný (rod; <i>šígatu l-biná^h li l-ma^llúm</i>)
isl.	islamský pojem
KSSJ	Krátky slovník slovenského jazyka (2003)
SCS	Slovník cudzích slov (Balážová – Bosák, 2005)
SSJ	Slovník slovenského jazyka I., II., III., IV., V., VI. (1959, 1960, 1963, 1964, 1965, 1968)
trp.	trpný (rod; <i>šígatu l-biná^h li l-madžhúl</i>)
VSCS	Veľký slovník cudzích slov (Šaling – Ivanová-Šalingová – Maníková, 2008)
z.	zomrel (pred dátumom úmrtia)

1. VOKALIZÁCIA V ARABSKEJ JAZYKOVEDE

V arabčine pre pojem vokalizácie jestvuje viacero pomenovaní, z ktorých niektoré¹¹ však nesú aj význam diakritiky slúžiacej na rozlíšenie sp., ktoré sa v niekdajšom ar. ťahovom písme delili o rovnaké písmeno; grafematicky sa nerozlišovali (Gacek, 2001, s. 97, 144; Gacek, 2009, s. 144, 288; Binbín – Ťubí, 2005, s. 99, 242). Zapisovanie oboch má totiž rovnaký cieľ – upresniť text či zabrániť jeho nejednoznačnosti.¹² Navyše, prvotný systém vokalizácie¹³ pozostával prevažne z bodiek (*nuqta*¹⁴), rovnako ako bodkový systém sp. diakritiky (okrem *hamzy*; ↓),¹⁵ ktorý pretrval do dnešných dní. Za súčasný súbor vokalizačných znamienok vďačíme pravdepodobne al-Chalílovi ibn Aḥmadovi al-Faráhidímu (z. 791 n. l.) (Gacek, 2009, s. 288 – 289).¹⁶ V zmysle ar. vokalizácie sa najčastejšie stretáme s výrazom *taškíl* – dosl.

¹¹ Uved'íme *dabt* (dosl. „usmernenie/usporiadanie“), *adžm, taqjíd* (dosl. „obmedzenie“) a v prípade bodkového systému (↓) i *naqt* (dosl. „bodkovanie“).

¹² Pozri aj Fleischovu prácu (2004b).

¹³ Jeho zavedenie sa pripisuje Abu l-Aswadovi ad-Du'alímu (z. 686 n. l.).

¹⁴ Odvodenina od rovnakého koreňa ako názov *naqt* uvedený v pozn. ↑11.

¹⁵ Tú však, naopak, možno v niektorých starých písomnostiach nájsť zapísanú aj čiarkami podobnými súčasnej vokalizácii (Gacek, 2009, s. 144, 288).

¹⁶ Systematické používanie bodiek ako sp. diakritiky sa zaviedlo až po vokalizačných znamienkach – okolo začiatku 8. storočia n. l., hoci diakritické bodky al. čiarky (na rozlíšenie sp. písmen) sa občas vyskytovali aj skôr, ale nie všade (Zemánek, 2007, s. 131, 133; Gacek, 2009, s. 144, 288).

„tvarovanie“. Ar. názov na rozdiel od slova *vokalizácia* nenapovedá, že by sa tento pojem mal obmedzovať len na samohlásky, a naopak, dlhé samohlásky sa zväčša neznázorňujú v podobe diakritiky ako *taškíl*, ale ako písmená rovnocenné ostatným ar. spoluhláskovým znakom,¹⁷ čo taktiež tvorí významový rozdiel oproti označeniu *vokalizácia*. Cieľom tejto state však nie je „podkopávať“ zaužívané, iba objasniť, čo konkrétne sa pod predmetným pojmom ukrýva, a to sú nasl. ortografické a ortoepické znamienka:

A) *fatha* (◌) – pre „a“,

B) *damma* (◌) – pre „u“,

C) *kasra* (◌) – pre „i“,

D) *sukún* (◌) – pre neprítomnosť sa. či iného prídavného príznaku ovplyvňujúceho výslovnosť predošlej hlásky,

E) *šadda* (◌) – pre zdvojenie sp.,

F) *madda* (vždy na *alife*: ˆ) – pre sled hlások *hamza* (na danom *alife*) – „á“,

G) *hamza* (◌) – pre sp. *hamza*, či už je z hľadiska pôvodu a funkcie rozdeľujúca, alebo spojná¹⁸ (al-Fúti, 1975, s. 133 – 137).

Do al-Fútiho výpočtu by sme doplnili aj:

H) *wašlu* (vždy na *alife*: ˆ) – pre vypustenie spojnej *hamzy* s „jej“ sa.,¹⁹

I) tzv. „dýkový“ *alif* (*alif chandžaríja*) (◌) – pre náhradu „dlhého“ *alifu*, ktorý sa v čase Uṭmánovej redakcie na niektorých miestach z písma vypúšťal a potom sa niekedy dopĺňal v podobe krátkeho *alifu* nad písmeno znázorňujúce predošlú sp., podobne ako novozavedený znak *hamzy* (↓) (Gažáková – Pauliny, 2013, s. 80; Fleisch, 2004a).

Znaky *taškílu* (j. č. *šakla* – dosl. „jeden tvar“) sa nepovažujú za samostatné písmená (j. č. *ḥarf*²⁰); podobajú sa diakritike. Obdobne možno hovoriť o hláskach a príznakoch nimi znázornených – s výnimkou *hamzy*, ktorá síce patrí do základnej dvadsaťdeväťčlennej fonematickej zostavy arabského hláskoslovia, ale neprislúcha jej osobitná graféma v základnej dvadsaťosemčlennej písменной abecede, lebo ju (no nielen ju) v nej zastupuje *alif* (Karabekyan – Yavrumyan, 2007, s. 237 – 238; Fleisch, 2004a; Fleisch, 2004b). *Hamza* sa v niekdajšom arabskom ťahovom písme (t. j. bez diakritiky) vyjadrovala len *alifom*, ktorý však nadobudol aj funkciu predl-

¹⁷ V ar. hláskosloví sa dlhé sa. tradične považujú za kombinácie krátkych s ich príslušnými tzv. „slabými“ sp. (j. č. *ḥarfū l-ʿilla*) – *wāwom*, *jáʿ* a *alifom*. *Wāwu* zodpovedá „u“ (*damma*), *jáʿ* „i“ (*kasra*) a *alifū* „a“ (*fatha*). *Alif* slúži ako predĺžovateľ *fathy*, obmena K *wāw/jáʿ*, nositeľ silnej sp. *hamza* (hoci i tú niektorí gramatici radia medzi slabé) alebo tzv. „ochranná“ graféma v istých gram. tvaroch bez vplyvu na výslovnosť, čiže v tomto prípade zastupuje len teoretickú sp., s ktorou sa kombinuje „a“ za vzniku „á“ obdobne s kombinovaním „u“ s *wāwom* a „i“ s *jáʿ* (al-Labadí, 1985, s. 19, 157; Versteegh, 2007a, s. 233; Chekayri, 2007a, s. 164; Chekayri, 2007b, s. 448; Versteegh, 2007b, s. 309; Fleisch, 2004a).

¹⁸ ↑1. diel: 2.

¹⁹ ↑1. diel: 2 a ↑1. diel: 3. *Wašlu* medzi vokalizačné znamienka radí aj Gacek (2009, s. 289).

²⁰ I keď Binbín a Ṭúbí (2005, s. 130) ich označujú za „malé písmená“ (*ḥurúfūn ṣaġíra*).

žovateľa *fathy*, a tak sa pre *hamzu* zaviedlo diakritické znamienko, ktoré sa doplnilo aj do nemenného písmenného základu «Uṭmánovej redakcie, aby táto hláska nevymizla. Vo väčšine ar. nárečí sa totiž stále vyslovovala a bola prítomná aj v predislamskej poézii, ktorá tvorila popri Koráne druhý zo základov pre uzákoňovanie spisovnej normy neskôr známej ako „klasická arabčina“ (Badawi – Carter – Gully, 2016, s. 14; Wright, 1967, s. 72 – 73; Zemánek, 2007, s. 136 – 138; Fleisch, 2004a). V čase spisovania Koránu však v mnohých ar. nárečiach vrátane Muḥammadovho výslovnosť *hamzy* už mala za sebou viaceré vývojové zmeny, ako vypúšťanie (*ḥadf*), strata sp. akosti medzi dvomi sa. (*hamza bajna bajna*) či premena na slabú hlásku *wáw/já’/alif* (*ibdál^{um} bi l-qalb*) – či už ako sp., al. príznak predĺženia predošlej sa. (*tashilu l-hamza*) – podľa hláskového okolia. Odzrkadlilo sa to aj v texte jeho redakcie, a keďže tá sa nesmela prepisovať, novozavedený znak *hamzy* nebolo možné vždy doplniť len na *alif*. Jej podnosom (*kursí*) sa tak stali aj písmená *wáw* a *já’* znázorňujúce hlásky a príznaky, ktoré ju na daných miestach v texte nahrádzali, prípadne len samotný riadok či dlhší riadkový ťah (*kašída*), pokiaľ jej pomyselná prítomnosť nebola znázornená žiadnym písmenom (Fleisch, 2004a; Wright, 1967, s. 72 – 73; Zemánek, 2007, s. 137 – 138; al-Labadí, 1985, s. 19, 76 – 77, 157, 190).

2. NÁVRH SYSTÉMU ČIASTOČNEJ VOKALIZÁCIE V ARABISTICKÝCH PRÁČACH

Prístup k riešeniu otázky vokalizácie môžu ovplyvniť prípady, že dané vokalizačné znamienka či hlásky nimi znázornené sú predmetom metajazykového výkladu alebo dôležité z hľadiska opisovanej gramatiky,²¹ že narúšajú rým (príp. rytmus) ar. diela, ktorý chceme zachovať,²² al. že sú na konci slova v polohe pred prestávkou, kde sa zvyčajne z reči vypúšťajú aj v spisovnom prejave (Hoberban, 2008, s. 564).²³

2.1. Vokalizácia bez vplyvu uvedených okolností

Odporúčame zaznačovať všetko okrem:

A) sa. pred ich predlžovateľmi;

● Príklad: في (*fí*), ale كي (*kaj*).

B) *fathy* pred *tá’ marbútu*, ak sa na ňu nepripája ďalšia morféma;

● Príklad: مدينة (*madína*), ale مدينتان (*madínatáni*).

C) *kasry* pod rozdeľujúcou *hamzou*²⁴ pod *alifom*;

● Príklad: إبرة (*ibra*).

²¹ ↓2.2.

²² ↓2.3.

²³ ↓2.4.

²⁴ ↑1. diel: 2.1.

D) *sukúnu* na konci slova – neplatí pre slovesá v apokopáte (na odlišenie od ostatných spôsobov imperfekta);

● **Príklad:** مِنْ بَابٍ (*min báb*), ale مِنَ الْبَابِ (*mina l-báb*), لِيَكْتُبَ (*li jaktub*) „nech píše“.²⁵

E) nominatívnej *ḍammy* s *nunáciou* neurč. trojvýchodných mien;

● **Príklady:** بَلَدٌ وَاسِعٌ (*balad wási*), شَيْخٌ كَبِيرٌ (*šajch^{um} kabír*).

F) nominatívnej *ḍammy* urč. trojvýchodných mien netvoriacich prvú časť G spoj. (na odlišenie od prístavkového určovacieho skladu), ak nevyvoláva vypustenie spojnej *hamzy* s pomocnou sa. na začiatku nasl. slova;²⁶

● **Príklad:** الْمَسْكَنُ فِي الْغَابَةِ (*al-maskan fi l-gába*), ale مَسْكَنٌ رُوحٍ (*maskan^u rúh*), الْمَسْكَنُ الْمُرِيحُ (*al-maskanu l-muriḥ*).

G) spojnej *hamzy*²⁷ (na odlišenie od rozdeľujúcej²⁸); ak sa nevypustí kvôli viazaniu,²⁹ tak stačí uviesť znamienko „je“ sa. – okrem *fathy* urč. člena pre jeho veľmi častý výskyt;³⁰

● **Príklad:** اعْتَرَضَ (*i^ctiráḍ*) na začiatku výpovede.

H) pomocnej sa. *fathā* urč. člena;

● **Príklad:** الْبَيْتُ (*al-bajt*).

I) *wašly*; nevypustená spojná *hamza*³¹ by sa odlišila znamienkom pomocnej sa. po nej – okrem *fathy* urč. člena pre jeho veľmi častý výskyt;³²

● **Príklady:** فِي الْبَيْتِ (*fi l-bajt*), عَنْ اعْتَرَضَ (*‘ani^c tiráḍ*), ale اعْتَرَضَ (*i^ctiráḍ*) na začiatku výpovede.

J) *fathy* spojok *wa* „a“, *fa* „potom/a tak/veď“;

● **Príklady:** وَالْوَالِدُ (*wa l-walad*), فَخَرَجَ (*fa charadža*).

K) *sukúnu* nespodobeného *lámu* urč. člena (spodobený by sa odlišil *šaddou* sp. po ňom).

● **Príklad:** الْبَيْتُ (*al-bajt*), ale الشَّمْسُ (*aš-šams*).

Ak je možností vokalizácie viac, možno uviesť viac znamienok k jednému písmenu:

– k **vľavo napojenému** pomocou predĺženia riadkového ťahu (SHIFT + J)³³ po prvom znamienku, za ktoré následne možno zapísať ďalšie;

● **Príklad:** تَتَكْتَبُ (*taktubu/tuktabu*) pre možnosť trp. i čin. rodu 2. os. j. č. slovesa v imperfekte (správne priradenie korelačných znamienok zabezpečí ich poradie).

²⁵ V tomto prípade *sukún* bráni zámene so subjunktívom v لِيَكْتُبَ (*li jaktuba*) „aby písal“.

²⁶ ↑1. diel: 5.3. C. a. i.

²⁷ ↑1. diel: 2.2.

²⁸ ↑1. diel: 2.1.

²⁹ ↑1. diel: 5.3. C. a. i.

³⁰ ↓2.1.: bod H.

³¹ ↑2.1.: bod G.

³² ↑2.1.: bod H.

³³ Vznikne tak *kašída* (↑1).

– k **vľavo nenapojenému** pomocou lomky (SHIFT + L) v hornom (ak predchádza *kasra*, tak dolnom) indexe po prvom znamienku, za ktorou možno zapísať ďalšie;

● **Príklad:** كَتَبْتُ (*katabta/-ti*) pre možnosť muž. i žen. rodu 2. os. j. č. slovesa v perfekte.

● **Iná možnosť** (pre oba prípady): ukázať všetky možnosti vokalizácie na samostatných slovách oddelených lomkou al. pod.: كَتَبْتُ/كَتَبْتِ، تَكْتُبُ/تُكْتُبِينَ، كَتَبْتُ/كَتَبْتِ.

2.2. Vokalizácia ako predmet výkladu alebo dôležitá z hľadiska opisovanej gramatiky

Musí sa ponechať bez ohľadu na vyššie a nižšie uvedené.³⁴

● **Príklady:** koncovky dotvárajúce morfológickú štruktúru slova, o ktorom je reč práve ako o gram. tvare, napr. „tvar rozkazu muž. rodu j. č.: اَكْتُبُ (*uktub*)“; pádové koncovky pri výklade o skloňovaní, napr. „N: فِي الْبَيْتِ (*al-bajt*)“ – G: فِي الْبَيْتِ (*fi l-baj-t*) – A: دَخَلْتُ الْبَيْتَ (*dachaltu l-bajt*)“.

2.3. Vokalizácia narúšajúca rým (prípadne rytmus) arabského diela, ktorý chceme zachovať

Rýmu, rytmu a metru sa prikladala taká dôležitosť, že v poézii si básnici v jej záujme mohli do istej miery prispôbovať i gram. pravidlá (nie naopak) – na základe tzv. „básnickej nevyhnutnosti/licencie“ (*darúra/ruchša ši'rija*). Využívanie týchto úľav sa však nemalo prenášať mimo rámca nevyhnutného na dodržanie nadradených básnických princípov (al-Labadí, 1985, s. 131 – 132; Gelder, 2008, s. 647 – 648). Pre klasickú ar. prózu je taktiež typické čiastočné rýmovanie a rytmizovanie (bez nutnosti dodržiavať metrum) – literárny druh tzv. „rýmovanej prózy“ (*sadž*) (Abdesselem, 2004; Borg, 2009, s. 103 – 104).

Ak by vokalizácia mala uvedené prvky narúšať, tak ju odporúčame vypúšťať bez ohľadu na uvedené v statiach ↑2.1 a ↓2.4 (v prepise možno dané hlásky zaznamenať horným indexom³⁵).

● **Príklady:** كِتَابُ عَجَائِبِ الْمَلَكُوتِ وَصَنَعَةِ الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ (*Kitáb* „*adžá'ibi l-malakút*“ *wa šan'ati l-Ĥajji l-Lađi lá jamút*“), بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ وَبِهِ نَسْتَعِينُ (*bi smi l-Láhi r-rah-máni r-rahím*“ *wa bihi nasta'in*“).

2.4. Vokalizácia slova pred prestávkou

Záverečné znamienka možno vypúšťať bez ohľadu na uvedené v stati ↑2.1, ale z praktických dôvodov by sme odporúčali zachovávať:

A) pádovo/spôsobovo nemenné sa. (j. č. *ḥaraka biná'ija*) (na odlišenie od vypustených pádových/spôsobových sa., príp. s *nunáciou*);³⁶

³⁴ ↑2.1, ↓2.3 a ↓2.4.

³⁵ ↑1. diel: 5.

³⁶ ↑1. diel: 5.1.

● **Príklady:** هُوَلَاءُ هُمْ (uridu dālīka), أُرِيدُ ذَلِكَ (na'am, urīduhu), نَعَمْ، أُرِيدُهُ (há'ulá'i humu l-ašdiqá'u l-arba'ata 'ašara), هُوَلَاءُ مُهَنْدِسُونَ (há'ulá'i muhandisúna), هَذَانِ مُهَنْدِسَانِ (hádáni muhandisáni), صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (šalla l-Láh^m 'alajhi wa sallama).

● **Iná možnosť:** هُوَلَاءُ هُمْ الْأَصْدِقَاءُ الْأَرْبَعَةَ عَشَرَ، أُرِيدُ ذَلِكَ، نَعَمْ، أُرِيدُهُ، صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، هَذَانِ مُهَنْدِسَانِ، هُوَلَاءُ مُهَنْدِسُونَ.

B) sa. dvojvýchodných mien (na odlišenie od trojvýchodných³⁷);

● **Príklad:** أَحْمَدُ (Aḥmad), ale مُحَمَّدٌ (Muḥammad).

● **Iná možnosť:** vypúšťať aj tie: أَحْمَدُ.

C) akuzatívnu fathu s nunáciou na alife (tanwīn^m alif) (na jeho odlišenie od predlžovateľa fathy pred ním³⁸);

● **Príklad:** أُرِيدُ شَيْئًا (urīdu šaj').

D) koncovky s význam rozlišovacou funkciou (hl. ak daný text nie je spolu s nimi prepísaný i do latinky³⁹);

● **Príklad:** مُنِحَتِ الْجَائِزَةُ (muniḥati l-džá'iza^m) „dostala tú cenu“.⁴⁰

E) koncovky ako predmet výkladu/dôležité z hľadiska opisovanej gramatiky.

● **Príklady:** koncovky dotvárajúce morfológickú štruktúru slova, o ktorom je reč práve ako o gram. tvare, napr. „tvar rozkazu muž. rodu j. č.: أَكْتُبُ (uktub)“; pádové koncovky pri výklade o skloňovaní, napr. „N: الْبَيْتُ (al-baj^m) – G: فِي الْبَيْتِ (fi l-baj^r) – A: دَخَلْتُ الْبَيْتَ (dachaltu l-baj^m)“.

Ak sa v súvislom ar. texte využíva interpunkcia (nie je to totiž pravidlom), je vhodné prestávku (mimo polohy pred spojku wa „a“ a pod.⁴¹) naznačiť čiarkou, bodkou a pod. Pred spojku wa „a“ a pod. pauza byť môže a nemusí – podľa dĺžky oddeľovaných zložiek.

Modlitby (du'á') a úctivé výrazy (ta'zīm) vsunuté do textu radíme oddeľovať z oboch strán pomlčkami a vymedzovať pauzálné, t. j. ich konce a slová pred nimi vokalizovať ako pred prestávkou a ich začiatky neviazať s predošlými,⁴² keďže vybočujú zo synt. i významovej štruktúry vety, a tak je prirodzené vyčleňovať ich aj vo výslovnosti miernou pomlkou (pokiaľ sa nehovorí rýchlo a schematicky).

● **Príklady:** ... اِحْتَارَ... – تَعَالَى – رَحْمَةُ اللهِ – الْكِسَائِيَّ – (al-Kisá'ī – raḥimahu l-Láh – ta'álá – ichtára...) „al-Kisá'ī – nech mu je vznešený“⁴³ Boh milostivý – si vyvolil...“,

³⁷ V genealogickom reťazci pred slovom (i)bn sa však nunácia vypúšťa i z trojvýchodných mien (Wright, 1967, s. 249 – 250).

³⁸ Hoci vo výslovnosti sa naň môže pred prestávkou meniť (Hoberban, 2008, s. 565, 566).

³⁹ ↑1. diel: 5.3. A.

⁴⁰ V tomto prípade fatha bráni zámene predmetu s podmetom slovesa v trp. rode v مُنِحَتِ الْجَائِزَةُ (muniḥati l-džá'iza^m) „cena bola udelená“.

⁴¹ Pred nimi sa v (ne)písaní interpunkcie možno riadiť významom – rovnako ako v slovenčine.

⁴² ↑1. diel: 14.1.

⁴³ Slovom „vznešený“ prekladáme ar. تَعَالَى (ta'álá) „on je vznešený“, nie je však oddelené pomlčkami ako jeho pôvodina, lebo v slov. preklade už netvorí vsuvku vybočujúcu zo skladby hlavnej vety.

فَارَأَيْتُمْ مِنَ الْكُتَابَةِ – الْحَمْدُ لِلَّهِ – فِي فَبْرَآيِرِ *farāğtu mina l-kitāba – al-hamdu li l-Láh – fī fabrājir*) „skončil som s písaním – chvála Bohu – vo februári“.

(Ne)prepis koncoviek do latinky mimo vymedzených prípadov⁴⁴ podriaďujeme viazaniu s okolitými ar. slovami. Systematizácia vokalizácie nás však primäla zamyslieť sa nad tým, či v nej možno zohľadňovať prestávky aj v krátkych úsekoch ar. textu vyňatých z kontextu teoretickej situácie prehovoru (napr. ako príkladoch morfológických tvarov/synt. zostáv v rámci metajazykových rozpráv); nie len vo vetách/údajoch s ucelenou výpovednou hodnotou, informačným prínosom,⁴⁵ na ktorých sa v prirodzenej reči významovo zasadené do kontextu prejavujú vplyvy tempa a ktoré si vyžadujú pauzálne členenie, či už z významových,⁴⁶ alebo fyziologických príčin.⁴⁷

Napr. výraz لَوْلَا (*li l-walad*) v nej nemôže stáť osamote bez predpokladanej výpusky časti výpovede, preto by sme možnosť prestávky nezohľadňovali a vo vokalizácii by sme *kasru* na konci zaznačili.

Na druhej strane, aj takéto „osamotené“ výrazy/synt. zostavy v nej môžu byť nasledované prestávkou (napr. ako stručné odpovede na otázky), čo opäť „vracia do hry“ aj možnosť na konci ich vokalizovať pauzálne: لَوْلَا.

Z hľadiska otázky, v ktorých prípadoch využívať pauzálnu vokalizáciu (v súlade s hore uvedeným) a v ktorých nie, predkladáme štyri možnosti, z ktorých tri by sme kládli na rovnakú úroveň a jednu by sme označili ako „inú“.⁴⁸

1. možnosť:⁴⁹ rozlišovať jednotlivé prípady podľa výpovednej hodnoty a obmedzovať zohľadňovanie možnosti prestávok vo vokalizácii takto:

⁴⁴ ↑1. diel: 5.3. A – B.

⁴⁵ Zahŕňajúc samostatne stojace pojmy, vlastné mená, názvy {pozri aj Hobermanovu prácu (2008, s. 564, 567)} (ak v kontexte nejde o morfológickú/synt. štruktúru vyjadrenú ich koncovými samohláskami; ↑2.2).

⁴⁶ Napr. oddeľovanie jednoduchých viet v rámci súvetí, ale aj krátkych znení vymenúvaných prvkov a pod.

⁴⁷ Napr. prílišná dĺžka výpovede bez ohľadu na jej (ne)úplnosť.

⁴⁸ Pre výraznejšie znázornenie sa uvádzajú aj preklady príkladov ku všetkým možnostiam a hlásky s pauzálnou vokalizáciou sú v nich (aj v prepisoch ar. znenia) vyznačené tučným písmom.

⁴⁹ Táto je z praktických príčin uplatnená vo vokalizácii príkladov v predošlých dieloch tejto štúdie (Lacináková, 2021a; Lacináková, 2021b) i vo vyššie spomínanej monografii (Lacináková, 2022); ostatné sú jednoduchšie, a tak je ľahšie riadiť sa nimi aj napriek menšiemu počtu príkladov. Navyše, táto predstavuje systém, ktorý autorke ako prvý pri písaní spontánne „vychádzal spod pera“, čo by spätne vnímala ako prejav prirodzenosti znenia. Napriek tomu ho (hl. vzhľadom na relatívnunosť pojmu „prirodzenosť znenia“) nekladie na vyššiu úroveň ako ostatné, ktoré predstavujú cestu zjednodušovania, keďže vykazujú menšiu mieru rozlišovania jednotlivých prípadov či väčšiu mieru zjednocovania prístupov voči nim napriek ich rozdielnosti.

– zohľadňovať ju v súvislých ar. textoch, ktoré pri čítaní podliehajú vplyvu tempa a/ alebo zachytávajú celú myšlienku, ktorá v danej situácii prehovoru má byť vyjadrená, napr. v edícii pauzálne členeného/členiteľného ar. textu literárneho diela či v zápise inej pauzálne členenej/členiteľnej výpovede zachytávajúcej ucelenú myšlienku;

● **Príklad:** نُورُ نَجْمَةٍ أَطْيَبُ مِنْ نُورِ بَرْقِ وَرُجُلٍ خَيْرٌ مِنْ لَا أُحَدِّثُ (núr^u nadžma 'atjab min núrⁱ barq wa rudžajl^{um} chajr^{um} min lá 'ahad) „Svetlo hviezdy je príjemnejšie ako svetlo blesku a malý mužiček je lepší ako žiaden.“

– spomedzi úsekov ar. textu vyňatých z kontextu teoretickej situácie prehovoru, ktoré sú krátke, a tak nevyžadujú prirodzené prestávky v reči, na konci pauzálne vokalizovať len nasledovné:

a) samostatne stojace vlastné mená, názvy, odborné výrazy, označenia jedinečných pojmov a pod.;

● **Príklady:** دَارُ الْحِكْمَةِ (Dáru l-ḥikma) „Abd al-Láh“ (عبد الله) „Abdu l-Láh“ „Dom múdrosti“, كِتَابُ عَجَائِبِ الْمَلَكُوتِ (Kitáb^u 'adžá'ibi l-malakút) „Kniha pozoruhodností tohto sveta a večnosti“, هَمْزَةُ الْوَصْلِ (hamzatu l-wašl) „spojná hamza“, يَوْمُ الْقِيَامَةِ (jawmu l-qijáma) „deň vzkriesenia“, مَلَكَا الْقَبْرِ (malaká l-qabr) „dvaja anjeli hrobu“ (isl.),⁵⁰ ale بَابُ الْبَيْتِ (bábu l-bajt) „dvere domu“;

b) tie, v ktorých sú všetky začaté prisudzovacie sklady úplné, dokončené, a teda sami osebe prinášajú istú informáciu; majú výpovednú hodnotu; informačný prínos;

● **Príklad:** يَعْتَرِضُ (ja'atariḍu) „[on] namieta“, ale لِلْوَالِدِ (li l-walad) „chlapcovi“, الرَّجُلُ الَّذِي فِي الْوَجْدِ (ar-radžulu l-lađi fi l-ḥadiqa) „muž, ktorý je v záhrade“.

Pokiaľ výpoveď síce nezachytáva ucelenú myšlienku či nemá ucelený informačný prínos, ale z fyziologických príčin je pridlhá na to, aby sa vypovedala bez prestávky, tak ju treba pauzálne rozčleniť na významové celky, pričom prestávka nemusí nutne byť predpokladaná na jej konci (ale na koncoch jednotlivých významových celkov).

● **Príklad:** الرَّجُلُ الَّذِي فِي حَدِيقَةِ عَمِيدِ الْكَلْبِيَّةِ وَالَّذِي يَحْمِلُ مَاءً (ar-radžulu l-lađi fi ḥadiqat 'amidi l-kullija wa l-lađi jaḥmilu má') „muž, ktorý je v záhrade dekana fakulty a nesie vodu“.

2. možnosť: pauzálne vokalizovať všetky konce významových celkov súvislého ar. textu, ktorý pri čítaní podlieha vplyvu tempa a/alebo zachytáva celú myšlienku, ktorá v danej situácii prehovoru má byť vyjadrená, ako aj konce úsekov ar. textu vyňatých z kontextu teoretickej situácie prehovoru (či v rámci nich vyčleniteľných významových celkov), keďže hocičo v rôznych situáciách prehovoru môže tvoriť výpoveď nasledovanú prestávkou (napr. jednoslovné odpovede na otázky).

⁵⁰ Myslí sa dvojica Baššár a Mubaššir al. Munkar a Nakír, ktorí sa podľa islamskej tradície spytujú zomrelého v hrobe otázky ohľadom jeho viery (ktorá dvojica sa spytuje, závisí od toho, či bol zosnulý poctivým moslimom alebo nie) (Ostránský, 2009, s. 18 – 19).

● **Príklady:** نورٌ نَجْمَةٍ أَطْيَبُ مِنْ نُورِ بَرْقِ وَرَجِيلِ خَيْرٍ مِنْ لَا أَحَدٌ „svetlo hviezd je príjemnejšie ako svetlo blesku a malý mužíček je lepší ako žiaden“ „عَبْدُ اللَّهِ“ „Abd al-Láh“, „Dom múdrosti“ „كِتَابُ عَجَائِبِ الْمَلَكُوتِ“ „Kniha pozoruhodností tohto sveta a večnosti“ „هَمْزَةُ الْوَصْلِ“ „spojná hamza“, „deň vzkriesenia“ „يَوْمُ الْقِيَامَةِ“ „dvaja anjeli hrobu“ „بَابُ الْبَيْتِ“ „dvere domu“ „[on] نَامِيَةٌ“ „[on] namieta“, „للْوَالِدِ“ „chlapcovi“, „الرَّجُلِ“ „muž, ktorý je v záhrade“ „الَّذِي فِي الْحَدِيقَةِ“ „muž, ktorý je v záhrade dekana fakulty a nesie vodu“.

3. možnosť: obmedzovať zohľadňovanie možnosti prestávok vo vokalizácii len na súvislý ar. text, ktorý pri čítaní podlieha vplyvu tempa a/alebo zachytáva celú myšlienku, ktorá v danej situácii prehovoru má byť vyjadrená, vrátane samostatne stojacich vlastných mien, názvov, odborných výrazov, označení jedinečných pojmov a pod. – pokiaľ je cieľom výpovede uviesť znenie ich samotných bez ďalšieho kontextu, zatiaľ čo (iné) krátke úseky ar. textu vyňaté z kontextu teoretickej situácie prehovoru ponechať s vokalizáciou, keďže v takom prípade nie je podstatné, či v nej sú alebo nie sú nasledované prestávkou.

● **Príklady:** نورٌ نَجْمَةٍ أَطْيَبُ مِنْ نُورِ بَرْقِ وَرَجِيلِ خَيْرٍ مِنْ لَا أَحَدٌ „svetlo hviezd je príjemnejšie ako svetlo blesku a malý mužíček je lepší ako žiaden“ „عَبْدُ اللَّهِ“ „Abd al-Láh“, „Dom múdrosti“ „كِتَابُ عَجَائِبِ الْمَلَكُوتِ“ „Kniha pozoruhodností tohto sveta a večnosti“ „هَمْزَةُ الْوَصْلِ“ „spojná hamza“, „deň vzkriesenia“ „يَوْمُ الْقِيَامَةِ“ „dvaja anjeli hrobu“ „بَابُ الْبَيْتِ“ „dvere domu“ „[on] نَامِيَةٌ“ „[on] namieta“, „للْوَالِدِ“ „chlapcovi“, „الرَّجُلِ“ „muž, ktorý je v záhrade“ „الَّذِي فِي الْحَدِيقَةِ“ „muž, ktorý je v záhrade dekana fakulty a nesie vodu“.

● **Iná možnosť:** nezohľadňovať možnosť prestávok vo vokalizácii vôbec: نورٌ نَجْمَةٍ أَطْيَبُ مِنْ نُورِ بَرْقِ وَرَجِيلِ خَيْرٍ مِنْ لَا أَحَدٌ „svetlo hviezd je príjemnejšie ako svetlo blesku a malý mužíček je lepší ako žiaden“ „عَبْدُ اللَّهِ“ „Abd al-Láh“, „Dom múdrosti“ „كِتَابُ عَجَائِبِ الْمَلَكُوتِ“ „Kniha pozoruhodností tohto sveta a večnosti“ „هَمْزَةُ الْوَصْلِ“ „spojná hamza“, „deň vzkriesenia“ „يَوْمُ الْقِيَامَةِ“ „dvaja anjeli hrobu“ „بَابُ الْبَيْتِ“ „dvere domu“ „[on] نَامِيَةٌ“ „[on] namieta“, „للْوَالِدِ“ „chlapcovi“, „الرَّجُلِ“ „muž, ktorý je v záhrade“ „الَّذِي فِي الْحَدِيقَةِ“ „muž, ktorý je v záhrade dekana fakulty a nesie vodu“.

ZÁVER

Posledný – tretí diel tejto štúdie predkladá návrh systému čiastočnej vokalizácie, ktorý môže pomôcť (nielen) zostavovateľom arabistických prác a vydavateľom arabských textov v rozhodovaní, ako zamedziť nejednoznačnosť prevažne spulhláskového písma, pokiaľ to pre svoje práce uznajú za vhodné/užitočné a ak zároveň nechcú voliť cestu úplnej vokalizácie, ktorá býva (mnohokrát aj zbytočne) zdĺhavá a môže pôsobiť neprirodzene.

Navrhovaný systém sa riadi požiadavkou zachovania jednoznačnosti a pravidlami výslovnostného viazania do slovných spojení v spisovnej arabčine. Neprelína sa celkom s navrhovaným systémom prepisu arabských slov do latinky.⁵¹ Na rozdiel od toho v tejto kategórii napr. nenavrhuje zapisovať koncovky len v záujme dopĺňania hlások do klasickej prozodickej slabičnej schémy, lebo tie patria z hľadiska dôležitosti do domény úplnej vokalizácie. Môže vzniknúť aj otázka, prečo sa tu na rozdiel od neho (okrem ↑2.4) neuvádza kategória hlások s význam rozlišovacou funkciou. Dôvodom je, že tu sa vymenúva, čo všetko možno z vokalizácie vypustiť, a už pri tomto výbere sa dbalo na to, aby nedochádzalo k nejednoznačnostiam, napr. povoľuje sa okrem vymedzených prípadov vypúšťať samohlásku priameho pádu *nominatív*, ktorý možno považovať za neutrálny, zatiaľ čo samohlásky nepriamych pádov sa okrem vymedzených prípadov zapisovať odporúčajú.

Všetky diely štúdie vznikali na základe autorkinej vlastnej práce na žánrovo nie jednoliatej vedeckej monografii (Lacináková, 2022); početné prípady nerozhodnosti až „lámania si hlavy“ a viacnásobného prerábania systémov jej nie sú neznáme. Zároveň je samozrejmé, že môžu jestvovať či postupne sa objavovať i ďalšie a ďalšie problémy a hľadiská, ktoré bude potrebné riešiť a zohľadňovať, veríme však, že štúdia aspoň trochu prispeje aj k zjednodušeniu tohto budúceho procesu, rovnako ako práca na nej prispela k dokončeniu uvedenej monografie v podobe, v akej čoskoro uzrie svetlo sveta.

Literatúra

- ABDESSELEM, A. B.: Saǧf. In: The Encyclopaedia of Islam. Leiden: Koninklijke Brill NV 2004 [CD ROM] [cit. 15. 8. 2018].
- BINBÍN, A. Š. – TŮBÍ, M.: Muʿdžam muštalaháti l-machťúti l-ʿarabi: Qámús^{um} kúdikúlúdzí. Aṭ-ṭabʿa ṭ-ṭáliṭa. Ar-Ribát: al-Chizána l-ḥasaníja 2005. 477 s.
- BORG, G.: Saǧ. In: Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics. IV. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2009, s. 103 – 106.
- BADAWI, E. – CARTER, M. G. – GULLY, A.: Modern Written Arabic: A Comprehensive Grammar. Rev. M. Awad. 2nd ed. London: Routledge 2016. 894 s.
- DŽUMʿA, A. ʿA.: Ṭaḥqíq u n-nuṣúṣ. [Osobná konzultácia.] Al-Qáhira: Markaz ṭaḥqíqi t-turáṭi bi Džámiʿati l-Azhar, Maḍinat Našr 2014.
- FLEISCH, H.: Hamza. In: The Encyclopaedia of Islam. Leiden: Koninklijke Brill NV 2004a [CD ROM] [cit. 15. 8. 2018].
- FLEISCH, H.: Ḥurūf al-Hidjāʿ. In: The Encyclopaedia of Islam. Leiden: Koninklijke Brill NV 2004b [CD ROM] [cit. 30. 7. 2021].
- AI-FŮTÍ, A. M. Ḥ. A.: Miḥṭáhu l-amánⁱ fī rasmi l-Qurʿán. Dakár: ad-Dáru s-siniǧálíja 1975. Dostupný na: <https://quran.imamali.net/afiles/books/rsm/15.pdf> [cit. 7. 12. 2019].
- GACEK, A.: The Arabic Manuscript Tradition: a Glossary of Technical Terms and Bibliography. Leiden: Brill 2001. 272 s.
- GACEK, A.: Arabic Manuscripts: A Vademecum for Readers. Leiden: Brill 2009. 350 s.
- GAŽÁKOVÁ, Z. – PAULINY, J.: Arabský jazyk a kultúra. Bratislava: Univerzita Komenského 2013. 230 s.

---

⁵¹ ↑1. diel.

- GELDER, G. J.: Poetic License. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. III. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2008, s. 647 – 652.
- HOBERMAN, R. D.: Pausal Forms. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. III. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2008, s. 564 – 570.
- CHEKAYRI, A.: Glide. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. II. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007a, s. 164 – 169.
- CHEKAYRI, A.: Ištiqāq. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. II. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007b, s. 447 – 451.
- JESRY, M.: Syllable Structure. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. IV. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2009, s. 387 – 389.
- KARABEKYAN, S. – YAVRUMYAN, M.: Harf. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. II. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007, s. 236 – 239.
- AL-LABADÍ, M. S. N.: Muḏzamu l-muštalaháti n-naḥwija wa ṣ-ṣarfija. Bajrút: Dáru l-Furqán 1985. 278 s.
- LACINÁKOVÁ, M.: Al-Kisáʿi: Kitáb ʿadzáʿib al-malakút. Spôsob zachovania a jazyková stránka rukopisov. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave 2016. 151 s.] [dizertačná práca]. Dostupné na: <https://opac.crzp.sk/?fn=docviewChild0003CE16> [cit. 12. 8. 2021].
- LACINÁKOVÁ, M.: Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 1. diel: Arabský text bez ohľadu na slovenské syntaktické okolie. In: *Slovenská reč*, 2021a, roč. 86, č. 1, s. 36 – 54.
- LACINÁKOVÁ, M.: Návrh na vedecký systém prepisu z arabčiny podľa spisovnej normy a čiastočnú vokalizáciu. 2. diel: Arabský text vo vzťahu k slovenskému syntaktickému okoliu. In: *Slovenská reč*, 2021b, roč. 86, č. 2, s. 173 – 191.
- LACINÁKOVÁ, M.: Rukopisné zápisy al-Kisáʿiho zbierky Pozoruhodnosti tohto sveta a večnosti. 1. diel: Úvodné časti zbierky očami jazykovedca a editora. Bratislava: Univerzita Komenského 2022.
- OSTŘANSKÝ, B.: Malá encyklopedie islámu a muslimské společnosti. Praha: Libri 2009. 255 s.
- PARET, R.: Kirāʿa. In: *The Encyclopaedia of Islam*. Leiden: Koninklijke Brill NV 2004a [CD ROM] [cit. 30. 7. 2021].
- ROSENHOUSE, J.: Verbal Noun. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. IV. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2009, s. 659 – 665.
- SHAH, M.: Qirāʿat. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. IV. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2009, s. 4 – 11.
- VERSTEEGH, K.: Ḥaraka. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. II. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007a, s. 232 – 236.
- VERSTEEGH, K.: ʿIlla. In: *Encyclopedia of Arabic Language and Linguistics*. II. Eds. K. Versteegh et al. Leiden: Brill 2007b, s. 308 – 310.
- WRIGHT, W.: *A Grammar of the Arabic Language*. I. 3rd ed. Cambridge: Cambridge University Press 1967. 317 s.
- ZEMÁNEK, P.: *Vývoj arabštiny*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2007. 233 s.

Pramene

- Krátky slovník slovenského jazyka. Red. J. Kačala – M. Pisárčiková – M. Považaj. 4. dopl. a upr. vyd. Bratislava: Veda 2003. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/kssj_4.html [cit. 25. 7. 2021].
- Slovník cudzích slov (akademický). 2., dopl. a preprac. vyd. Eds. Ľ. Balážová – J. Bosák. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo – Mladé letá 2005. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/slovník_cudzích_slov_2005.html [cit. 25. 7. 2021].
- Slovník slovenského jazyka. V. V – Ž. Red. Š. Peciar. Bratislava: Vydavateľstvo SAV 1965. Dostupný na: https://www.juls.savba.sk/ssj_peciar.html [cit. 25. 7. 2021].
- ŠALING, S. – IVANOVÁ-ŠALINGOVÁ, M. – MANÍKOVÁ, Z.: *Veľký slovník cudzích slov*. 5. rev. a dopl. vyd. Bratislava – Prešov: Samo 2008. 1184 s.